

ELS TICS DE MANLLEU

a cavall de la devoció i la festa

EXPOSICIÓ TEMPORAL DEL MUSEU DEL TER

INAUGURACIÓ

19

DESEMBRE
a les 8 del vespre

DE 10H A 14H DE
DIMARTS A DIUMENGE

**ENTRADA
GRATUÏTA**

Ajuntament de Manlleu

Diputació
Barcelona

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Direcció General de Cultura
Popular i Tradicional

L'Associació de Sant Antoni Abat - Tonis de Manlleu, coneguda popularment com a Gremi de Tonis, és un dels col·lectius amb més prestigi de la ciutat. Cada any, al voltant de la festivitat de Sant Antoni Abat, el 17 de gener, celebren la seva festa patronal que es mou, en perfecte equilibri, a cavall de la devoció i la gresca.

Els traguers i els taverners de Manlleu ja organitzaven aquesta celebració el 1893. Al llarg del segle XX, el grup humà inicial es va transformar i la festa es va associar al món de la pagesia i la compravenda de bestiar. A les darreres dècades ha esdevingut un conjunt, ben heterogeni, de professionals dedicats a oficis ben diversos.

Des de finals del segle XIX, la festa ha mantingut gairebé la mateixa estructura tot i la transformació del col·lectiu organitzador. El Passant dels Tres Tombs n'és l'eix principal i el presideixen un banderer i dos cordonistes, adults i infantils. Aquests, juntament amb tota l'entitat, programen un seguit d'activitats que duren bona part del mes de gener. Durant molts anys, aquest extens i lluit cartell va esdevenir una autèntica festa major d'hivern. Enmig d'aquesta animació destaca el Ball del Ciri, una veritable joia del patrimoni cultural manlleuenc.

L'Associació de Sant Antoni Abat - Tonis de Manlleu, coneguda popularment com a Grami de Tonis, és un dels col·lectius amb més prestigi de la ciutat. Cada any, al voltant de la festivitat de Sant Antoni Abat, el 17 de gener, celebren la seva festa patronal que es mou, en perfecte equilibri, a cavall de la devoció i la gresca.

Els traginers i els taverners de Manlleu ja organitzaven aquesta celebració el 1893. Al llarg del segle XX, el grup humà inicial es va transformar i la festa es va associar al món de la pagesia i la compravenda de bestiar. A les darreres dècades ha esdevingut un conjunt, ben heterogeni, de professionals dedicats a oficis ben diversos.

Des de finals del segle XIX, la festa ha mantingut gairebé la mateixa estructura tot i la transformació del col·lectiu organitzador. El Passant dels Tres Tombs n'és l'eix principal i el presideixen un banderer i dos cordonistes, adults i infantils. Aquests, juntament amb tota l'entitat, programen un seguit d'activitats que duren bona part del mes de gener. Durant molts anys, aquest extens i lluit cartell va esdevenir una autèntica festa major d'hivern. Enmig d'aquesta animació destaca el Ball del Ciri, una veritable joia del patrimoni cultural manlleuenc.

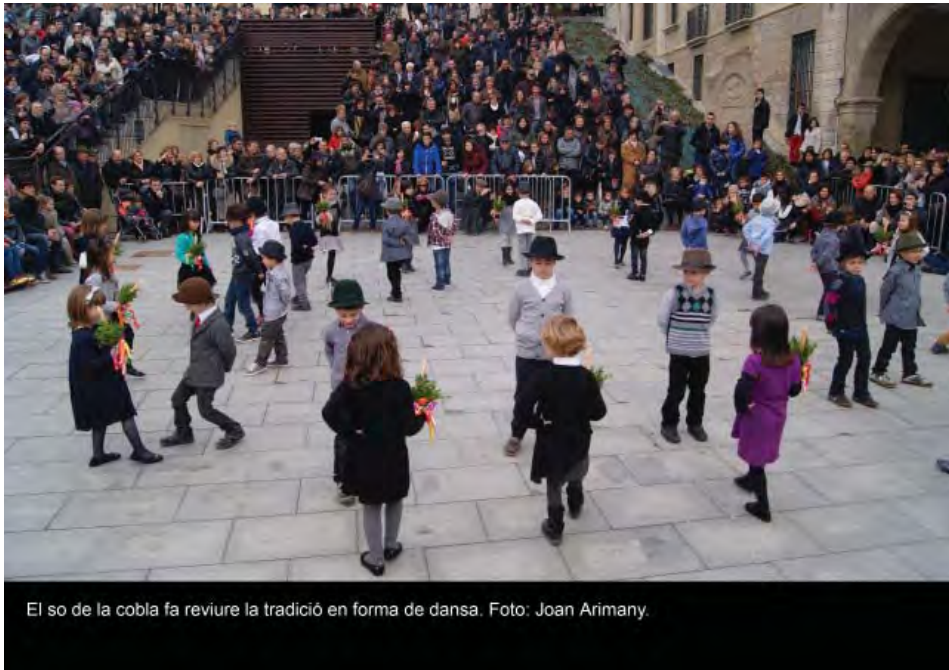
Damunt de rucs o mules, els Tonis sempre van a cavall. Foto: Joan Arimany.

Sant Antoni Abat presideix la celebració. Foto: Joan Arimany.

Els espectacles i les obres de teatre són element imprescindible de la festa. Foto: Constanç Navarro.

Plafó de proves de l'organització del plafó i les seves corresponent fotografies. Cartell introductor de l'exposició.

a cavall de la devoció i la festa

GUIEU SEMPRE ELS TRAGINERS

La devoció a sant Antoni Abat

La devoció per sant Antoni Abat, conegut popularment per sant Antoni “del porquet”, és molt antiga i arrelada a la nostra societat. El sant va viure al segle III, retirat al desert, lluny de la vida mundana i dedicat a la vida contemplativa. Els diferents relats llegendaris, i la tradició que en va derivar, el van convertir en el protector del bestiar, especialment els animals anomenats “de peu rodó” que havien estat molt necessaris per a la pagesia.

A mitjan segle XIX, es va situar una imatge de sant Antoni a la Parròquia de Santa Maria de Manlleu a l'altar anomenat dels Sants Màrtirs, que perduraria fins al 1936. També era present en una capelleta al carrer d'Enric Delaris o Call de Ter.

En aquest apartat tenim una vitrina on s'exposen bona part dels programes d'activitats dels Tonis, dels 70s fins l'actualitat.

¡SALUDO A FRANCO!

¡VIVA ESPAÑA!

¡ARRIBA ESPAÑA!

Fiestas que organizan “Els Tonis” de Manlleu el día 18 de junio con motivo de reintegrar su SANTO PATRON a su capilla de la calle Hermano Enrique Delaris, de la casa “Non Carboné”.

Día 17: *A las 9 y media de la noche.* — Pasacalle de Tonis con orquesta, con asistencia de numerosos Jinetes.

Día 18: *A las 9 de la mañana.* — Oficio solemne de «Tonis» con acompañamiento de orquesta y cantado por la «Schola Cantorum». Bendición de la imagen y seguidamente pasacalle en la que una cabalgata, tirada por varias caballerías lucirá las ricas guarniciones y acompañará las banderas de la fiesta. Al final se llevará la imagen a su capilla. El Rdo. Mn. Juan Grané hará una plática adecuada y una vez terminada esta fiesta se procederá a la bendición de los animales en el mismo sitio conocido por cal «Non Carboné».

A las 4 y media de la tarde. — Baile de «Tonis» con ramos y se subastará una magnífica «toya».

A las 9 de la noche. — Audición de sardanas en la Plaza.

Antes del pasacalle de la mañana y por la noche en las sardanas bellísimas señoritas obsequiarán con flores a los asistentes a beneficio de la Fiesta.

Habitantes de Manlleu a festejar todos a San Antonio Abad, rogándole que nos guarde de todo mal.

Manlleu, Junio de 1939. - Año de la Victoria.

Gráficas Manlleu,

Reproducció del cartell de l'acte de retorn de la imatge de sant Antoni Abat a la fornícula de l'edifici del carrer d'Enric Delaris el 18 de juny de 1939. Fons Biblioteca Municipal de Manlleu.

Capelleta de sant Antoni Abat existent a l'edifici del carrer d'Enric Delaris núm. 3 des de l'any 1954 al 2000. Imatge de l'any 1999. Foto: Facund Pérez.

Imatge de sant Antoni Abat a l'extrem de la bandera de l'administració del sant. Foto: Joan Arimany.

L'administració del sant

Durant el matí de la festivitat de Sant Antoni, se celebra la missa en honor del sant i en record dels difunts a l'església parroquial de Santa Maria, prescindint del dia de la setmana; només quan s'escau en diumenge es fusiona amb la missa del Gremi, que coincideix amb el Passant dels Tres Tombs. L'organització d'ambdues és assumida per l'administració del sant o grup de pabordes, que recorda les antigues confraries, i disposa de bandera pròpia. Fins a l'any 1972, quan el passant es feia sempre el mateix 17 de gener, s'oficiaven dues misses diferents el mateix matí.

A la dècada de 1950 es van editar els Goigs en llaor de Sant Antoni Abat Patró del Gremi de Traginers de la Vila de Manlleu. Des de l'any 2010, quan es van recuperar, la família Ramírez Abella els interpreta en acabar la missa del Gremi.

Lliurament de panets de Sant Antoni als assistents a la missa. La tradició explica que qui el conservi tot l'any no li faltará pa a la llar. Any 2010. Foto: Joan Arimany.

Full dels Goigs en llaor de Sant Antoni Abat, patró del gremi de traginers de la vila de Manlleu imprès a la dècada de 1950. Fons Biblioteca Municipal de Manlleu.

Família Ramírez Abella interpretant els *Goigs en llaor de Sant Antoni Abat*, patró del gremi de traginers de la vila de Manlleu. Any 2010. Foto: Joan Arimany.

Components de l'administració del sant davant la bandera, any 2011. D'esquerra a dreta: Josep Madrid, Fina Casany, Josep Roca, Montse Piella i Francisco Domènech. Foto: Joan Arimany.

L'administració del sant

Durant el matí de la festivitat de Sant Antoni, se celebra la missa en honor del sant i en record dels difunts a l'església parroquial de Santa Maria, prescindint del dia de la setmana; només quan s'escau en diumenge es fusiona amb la missa del Gremi, que coincideix amb el Passant dels Tres Tombs. L'organització d'ambdues és assumida per l'administració del sant o grup de pabordes, que recorda les antigues confraries, i disposa de bandera pròpia.

Fins a l'any 1972, quan el passant es feia sempre el mateix 17 de gener, s'oficiaven dues misses diferents el mateix matí.

A la dècada de 1950 es van editar els *Goigs en llaor de Sant Antoni Abat Patró del Gremi de Traginers de la Vila de Manlleu*. Des de l'any 2010, quan es van recuperar, la família Ramírez Abella els interpreta en acabar la missa del Gremi.

Plafó de l'àmbit que representa l'administració del sant amb les seves corresponents fotografies.

Benedicció de cavalleries

Després de la missa del Gremi, just abans de començar el Passant dels Tres Tombs, el rector de Santa Maria surt de l'església i s'apropa a la plaça de Dalt Vila per beneir les cavalleries i altres bestioles que s'hi han portat, generalment gossos i animals domèstics o de companyia. Els aspergeix amb aigua beneïda en l'acte d'invocació a sant Antoni en petició de la seva protecció. Simbòlicament, el gest també es dirigeix al banderer i als cordonistes, grans i petits, que pugen als cavalls corresponents per iniciar el passant amb la guarda del seu sant patró. Llavors, comença el seguici de carruatges i altres vehicles estirats per animals de peu rodó.

El rector Salvador Bardolet beneeix les cavalleries. Any 1987. Fons Tonis de Manlleu.

El rector de Santa Maria de Manlleu Francesc Torrentó beneeix les cavalleries el dia de Sant Antoni Abat a la dècada de 1960. Fons Tonis de Manlleu.

El rector Jacint Anglada beneeix les cavalleries. Any 2006. Foto: Joan Arimany.

Mossèn Joan Serrabassa beneeix les cavalleries. Any 2014. Foto: Joan Arimany.

Hi apareixen Benito Callejón i Rosendo Serrat a l'esquerra; Joaquim Muntada, Joan Muntada, Francesc Camps i Miquel Collé a la dreta. Dècada de 1970. Foto: Jaume Salarich. Fons Tonis de Manlleu.

Mossèn Jacint Anglada, Joan Grané, Andreu Guinart, Vicenç Colomer, Francesc Camps i Joan Collé entre d'altres. Any 1993. Fons Tonis de Manlleu.

Hi apareixen Montserrat Collé i Margarita Freixa entre d'altres. Any 1949, aproximadament. Foto: Jaume Salarich. Fons Tonis de Manlleu.

Hi apareixen Rosendo Serrat, Benito Callejón i Joan Feixas a Dalt Vila. Any 1949, aproximadament. Foto: Jaume Salarich. Fons Tonis de Manlleu.

D'esquerra a dreta: Antoni Pujol i Francesc Camps amb Miquel Donada i Josep March, de l'administració del sant. Acompanyant la bandera a la sortida de missa. Any 1955, aproximadament. Foto: Jaume Salarich. Fons Tonis de Manlleu.

a cavall de la devoció i la festa

TANTS CAPS, TANTS BARRETS...

L'evolució organitzativa

La primera documentació manlleuenca referent a la celebració de la festa de Sant Antoni és de 1893. Era organitzada pels traginers i, també, pels taverners locals. Uns i altre s'ajudaven de la força de les cavalleries per estirar els seus carruatges, en la seva tasca de repartir mercaderies i begudes.

Els traginers i taverners perden el seu protagonisme social en el transcurs de la primera meitat del segle XX; progressivament, són substituïts per un col·lectiu divers ocupat en feines relacionades amb el bestiar, la seva compra i venda, i la manipulació de la seva carn per al consum humà. Al voltant de 1930, sorgeix el nom Tonis per designar-los.

Fins a 1960, el nucli decisorí era format, anualment, pel banderer sortint i entrant amb els seus cordonistes. Aleshores s'estableix una junta permanent que proporciona solidesa i continuïtat. A finals de 1999 neix l'actual Associació de Sant Antoni Abat – Tonis de Manlleu.

Membres de l'Associació de Sant Antoni Abat – Tonis de Manlleu en una trobada el 16 de novembre de 2014. Fons Tonis de Manlleu.

Banderer i cordonistes sortint a punt de ballar el Ball del Ciri. D'esquerra a dreta: Natividad Feixas, Josep Illa (cordonista), Josefa Rierola Rierola, Tonino Feixa (cordonista), Àngela Roviró, Joan Rierola Rierola (banderer). Any 1932. Fons Tonis de Manlleu.

Membres de la junta permanent del Gremi de Tonis. Any 1976, aproximadament. D'esquerra a dreta: Francisco Domènech, Francesc Camps, Joan Muntada, Joan Collet i Josep Jofre al bar Parramon. Fons fotogràfic Carles Molist. Biblioteca Municipal de Manlleu.

Pregó inaugural de les festes de l'any 2011 a càrrec de David Plana, acompanyat dels banderers, cordonistes, membres de la Junta i l'alcalde de Manlleu, a la sala de sessions de l'Ajuntament de Manlleu. Foto: Joan Arimany.

Imatges de l'exposició *Tonis de Manlleu. A cavall de la devoció i la festa*. Inaugurada el 19 de desembre de 2014.

Banderers i cordonistes

El principal protagonisme de la festa recau en el banderer que es tria entre els Tonis destacats i que s'acompanya de dos cordonistes. Aquests presideixen les activitats del programa anual i encapçalen el Passant dels Tres Tombs portant l'estendard o bandera del Gremi. Fins a l'any 1960, juntament amb el banderer i cordonistes de l'any anterior, tenien la màxima responsabilitat del col·lectiu i prenen les principals decisions. A partir d'aquell moment, van tenir el suport d'una junta i, des de 1999, de tota l'associació. L'any 1931 es va establir la presència d'un banderer i cordonistes infantils que anaven damunt de tres rucs. Posseeixen estendard o bandera pròpia i són una figura exclusiva dels Tonis manlleuencs.

Llista de banderers i *cordonistes*

1891 Andreu Fabregó Collet	1880 Joan Serrat Portet; Josep Maria Casals i Manel Macià
1898 Ramon Güell; Estanislao Penucho i Manel Oms	1881 Josep Costa Riqué; Isidre Crosas i Jaume Padrós
1900 Joan Sastre; Pere Ayguaveil i Manel Oms	1882 Josep Pou Goula; Ramon Grifull i Joan Colomer
1929 Benet Callejón	1883 Miquel Sala Roca; Manel Molera i Agustí Prat
1930 Josep Castanyé	1884 Ramon Costa Riqué; Josep Vila i Josep Bosch
1931 Joan Rieraola Rieraola; Toniño Feixa i Josep Torrents	1885 Josep Prat Salles; Lluís Ferrer i Gaspar Rifà
1932 Josep Castañé Aguilar	1886 Jaume Rifà Gubieras; Joaquim Casas i Enric Domènech
1939 Joaquim Pujadas	1887 Joan Prat Salles; Josep Costa i Lluís Agramunt
1942 Rifà, Ramon Camps	1888 Josep Maria Casals Padrós; Lluís Pujadas i Josep Manubens
1944 Josep Camps Pomier; Josep Cirera i Pere Serra	1889 Jaume Freixa Pujol; Joan Carles Baroy i Jaume Comerma
1945 Josep Solà Fabregó	1890 Ramon Grifull Rifà; Jaume Bagaria i Eudald Roca
1946 Albert Goula; Isidre Prat i Miquel Collet	1891 Josep Jofre Costa; Isidre Colom i Josep M. Camps
1947 Joan Jofre; Pere Cornils i Isidre Sala	1892 Lluís Molist Güell; Josep Molist i Jordi Costa
1949 Joan Feixa; Wenceslao Bosch i Jaume Arnau	1893 Joaquim Casas Caballeria; Xavier Prat i Genís Serrabassa
1950 Josep Jofre	1894 Ramon Tubau Casals; Pere Prat i Jordi Domènech
1953 Sebastià Mas Valldaura	1895 Isidre Crosas Puigvi; Joan Arcarons i Ramon Costa
1954 Josep Serra; Ramon Domènech i Joan Serrat	1896 Lluís Ferrer Prat; Jaume Marés i Anna Roca
1961 Santi Vila Mas; Francesc Vidal i Fermí Riera	1897 Jaume Bagaria Puigvila; Immaculada Tubau i Antoni Cabanas
1962 Francesc Vidal Tenas; M. Sala i Fermí Riera	1898 Josep Molist Faja; Lluís Mundet i Josep Molist Colomer
1963 Pere Soler Soy; Miquel Sala i Josep Costa	1899 Josep Collet Puig; Joan Caballera i Agustí Esturi
1964 Joan Muntada Casany; Armand Quintana i Lluís Riera	2000 Josep Bosch Burgaya; Josep Vendaguer i Jordi Camps
1965 Josep Anglada Ferrés; Francesc Capdevila i Lluís Serra	2001 Lluís Pujadas Costa; Josep Pujadas i Toni de Lamo
1966 Joan Domènech Costa; Jaume Freixa i Antoni Parés	2002 Isidre Colom Comas; Joan Valdivieso i Marcel Colom
1967 Josep Pujadas Serra; Gabriel Juglar i Jaume Roca	2003 Lluís Mundet Bonet; Montse Piella i Jordi Solà
1968 Jaume Pujol Costa; Ramon Padrós i Josep Costa	2004 Josep Molist Colomer; Anna Bosch i Pere Vila
1969 Francesc Domènech Sala; Josep Illa i Fermí Riera	2005 Pere Prat Molas; Maria Carme Valls i Miquel Torrents
1970 Fermí Riera Fornés; Miquel Sala i Domènec Llop	2006 Agustí Prat Aguilar; Maria Carme Pons i Guillem Riera
1971 Francesc Camps Graells; Josep Matas i Antoni Arimany	2007 Josep Terradellas Delgar; Pere Riera i Antoni Pérez
1972 Joan Collet Serra; Josep Cirera i Joan Serrat	2008 Enric Nadeu Pujol; Jordi Pietx i Arnau Mundet
1973 Jaume Parramon Camé; Ramon Roca i Josep Prat	2009 Toni de Lamo González; Imma Palomar i Miquel Rifà
1974 Wenceslao Bosch Rovira; Josep Cros i Armand Quintana	2010 Joan Carles Baroy Manso; Olga Baroy i Dani Gené
1975 Francesc Domènech Font; Felip Baroy i Lluís Tarabai	2011 Joan Carles Baroy Manso; Olga Baroy i Dani Gené
1976 Josep Roca Ardenú; Ramon Costa i Alfons Freixa	2012 Joan Valdivieso Riera; Josep Dalmau i Judit Solà
1977 Sebastià Guillaumes Pages; Josep Collet i Lluís Molist	2013 Miquel Torrents Espuña; Lluís Güell i Manel Rifà
1978 Antoni Muntanyà Puig; Joan Prat i Jaume Rifà	2014 Jordi Rovira Vilaró; Josep Redorta i Maria Rovira
1979 Vicenç Colomer Bruch; Josep Jofre i Jordi Pou	2015 Antoni Pérez Casanovas; Ramon Estrada i Carles Estrada

Llista de banderers i *cordonistes* infantils

1931 Armand Quintana	1994 Marc Cabanas Rubio; Daniel Colomer i Anna Prat
1945 Artur Prat; Josep Muntada i Francesc Camps	1995 Núria Arcarons Deseures; Toni de Lamo i Anna Asensio
1946 Francisco Castell; Josep Muntada i Manel Carbó	1996 Núria Prat Guitart; Pere Castells i Carles Güell
1964 Pere Casas; Pere Parés i Antoni Miras	1997 Jordi Collet Dot; Andrea Cabanas i Judit Caballeria
1967 Joaquim Muntada; Joan Collet i Lluís Puig	1998 Cristina Juglar Collet; Maria Juglar i Oriol Colomer
1971 Miquel Collet Surinach; Ramon Sabotit	1999 Laura Casas Domènech; Aida Altarriba i Jordi Vallbona
1978 M. Carme Camps Coll; Josep M. Camps i Xavier Camps	2000 Joan Muntada Oliva; Guillem Muntada i Marc Soler
1979 Josep Muntada Anglada; Robert i Miquel Sala Fabregó	2001 Laia Pujadas València; Xavier Soler i Nil Molas
1980 Esteve Capdevila Sala; Albert Corbatera i Joan Sala	2002 Eudald Valdivieso Roca; Arnau Pujadas i Arnau Arcarons
1981 Josep Pou Caralt; Laura Pou i Judith Roca	2003 Joan Carles Baroy Bigas; Maria Rovira i Marc Farrés
1982 Ramon Varela Domènech; Agustí Casals i Carles Berenguera	2004 Berta Bosch Cirera; Roger Rifà i Sergi Estrada
1983 Josefina Costa Flores; Sergi Prat i Guillem Prat	2005 Genís Serrabassa Agramunt; Ernest Costa i Adria Ballart
1984 Ramon Costa Aguilar; Lluís Ferrer i Josep Ferrer	2006 Eudald Madrid Bosch; Enric Domènech i Arnau Malats
1985 Joan Crosas Carbó; David Solà i Marc Parramon	2007 Gerard Pujadas València; Laura Barcons i Sergi Saez
1986 Marc Parramon Bon; Josep Molist i Joaquim Molist	2008 Nil Gamissans Collet; Arnau Casellas i Manonà Collet
1987 Ricard Guilleumas Isern; Guillem Mercadal i Jordi Rieraola	2009 Mari Bosch Cirera; Arnau Estrada i Roc Pujadas
1988 Guillem Riera Collet; Prudenci Panadès i Roger Capdevila	2010 Gemma Madrid Bosch; Maria Madrid i Gina Pou
1989 Jacint Crosas Carbó; Josep M. Freixa i Marc Freixa	2011 Gemma Madrid Bosch; Maria Madrid i Gina Pou
1990 Jordi Pujadas Costa; Ferran Bagaria i Arnau Bagaria	2012 Lidia Gamissans Collet; Martina Soler i Roser Collet
1991 Enric Carrera Burgaya; Marc Cabanas i Guillem Tarabai	2013 Gerard Baroy Bigas; Marc Sala i Jordi Puig
1992 Ferran Riera Collet; Francesc Molist i Abel Gasà	2014 Biel Autet Solà; Jordi Guri i Gemma Barcons
1993 Marc Casas Domènech; Marcel Colom i Anadna Prat	2015 Bruna Pietx Palomar; Adam Pujadas i Pol Naden

"[...] consignem la novetat de veure formada una nova junta de Tonis petits amb la seva bandera corresponent."

Programa de Festa Major, any 1931

Plafó amb la llista dels banderers i *cordonistes* adults i infantils que es tenen documentats.

Banderer i cordonistes. A la dreta hi apareix Joan Rierola Rierola, *cordónista*. Any 1930.
Fons Tonis de Manlleu.

Josep Camps Pomier, banderer; Josep Cirera i Pere Serra, *cordónistes*. Any 1944.
Fons Tonis de Manlleu.

Joan Rierola Rierola, banderer; Tonino Feixa i Josep Illa, *cordónistes*. També hi apareix Josep Jofre i Josep Solà Fabrego a banda i banda del banderer i *cordónistes*. Any 1931, aproximadament. Fons Tonis de Manlleu.

Artur Prat, banderer; Josep Muntada i Francesc Camps, *cordónistes*. Hi apareixen: Manel Carbó i Manel Roma. Any 1945. Fons Tonis de Manlleu.

Josep Solà Fabregó, banderer, i cordonistes. Any 1945. Fons Tonis de Manlleu.

Francisco Castell, banderer; Josep Muntada i Manel Carbó, cordonistes. Any 1946. Foto: Jaume Salarich.

Francisco Castell, banderer; Josep Muntada i Manel Carbó, cordonistes. Any 1946. Fons Tonis de Manlleu.

Albert Goula, banderer; Isidre Prat i Miquel Collell, cordonistes. Any 1946. Foto: Jaume Salarich. Fons Tonis de Manlleu.

Joan Feixa, banderer; Wenceslao Bosch i Jaume Arnaus, *cordones*. Any 1949. Fons Tonis de Manlleu.

Francesc Vidal Tenas, banderer; M. Sala i Fermí Riera *cordones*. Any 1962. Foto: Jaume Salarich.

Banderer i *cordones*. Any 1953. Fons Tonis de Manlleu.

Joaquim Muntada, banderer; Joan Collé i Lluís Puig, *cordones*. Any 1967. Fons Tonis de Manlleu.

Joaquim Muntada, banderer; Joan Collé i Lluís Puig, cordonistes. Any 1967. Fons Tonis de Manlleu.

Banderer i cordonistes. Any 1968. Foto: Jaume Salarich.

Josep Pujadas Serra, banderer; Gabriel Jutglar i Jaume Roca, cordonistes. Any 1967. Foto: Jaume Salarich. Fons Tonis de Manlleu.

Jaume Pujol Costa, banderer; Ramón Padrós i Josep Costa, cordonistes. Any 1968. Foto: Jaume Salarich. Fons Tonis de Manlleu.

Francisco Domènech Sala, banderer; Josep Illa i Josep Costa, cordonistes. Any 1969. Foto: Jaume Salarich. Fons Tonis de Manlleu.

Miquel Collrell Suriñach, banderer; Ramon Sabonit, cordonista. Any 1971. Foto: Jaume Salarich.

Fermí Riera Fornés, banderer; Miquel Sala i Domènec Llop, cordonistes. Any 1970. Foto: Jaume Salarich. Fons Tonis de Manlleu.

Francesc Camps Graells, banderer; Josep Matas i Antoni Arimany, cordonistes. Any 1971. Fons Tonis de Manlleu.

Joan Collell Serra, banderer; Josep Cirera i Joan Serrat, *cordones*. Any 1972. Fons Tonis de Manlleu.

Wenceslao Bosch Rovira, banderer; Josep Cros i Armand Quintana, *cordones*. Any 1974. Fons Tonis de Manlleu.

Jaume Parramon Carné, banderer; Ramon Roca i Josep Prat, *cordones*. Any 1973. Fons Tonis de Manlleu.

Francesc Domènech Font, banderer; Felip Baroy i Lluçia Tarabal, *cordones*. Any 1975. Fons Tonis de Manlleu.

Banderer i *cordones* adults: Josep Roca Arderiu, Ramon Costa i Alfons Freixa. Banderer i *cordones* infantils. Any 1976. Fons Tonis de Manlleu.

Sebastià Guillaumes Pagès, banderer; Josep Colléll i Lluís Molist, *cordones*. Any 1977. Fons Tonis de Manlleu.

Banderer i *cordones*. Any 1977. Fons Tonis de Manlleu.

M. Carme Camps Coll, banderer; Josep M. Camps i Xavier Camps, *cordones*. Any 1978. Fons Tonis de Manlleu.

Antoni Montmany Puig, banderer; Joan Prat i Jaume Rifà, *cordones*. Any 1978. Fons Tonis de Manlleu.

Vicenç Colomer Bruch, banderer; Josep Jofre i Jordi Pou, *cordones*. Any 1979. Fons Tonis de Manlleu.

Josep Muntada Anglada, banderer; Robert Sala Fabregó i Miquel Sala Fabregó, *cordones*. Any 1979. Fons Tonis de Manlleu.

Banderer i *cordones* adults: Joan Serrat Portet, Josep M. Casals i Manel Macià. Banderer i *cordones* infantils: Esteve Capdevila Sala, Albert Corbatera i Joan Sala. Any 1980. Fons Tonis de Manlleu.

Josep Pou Caralt, banderer; Laura Pou i Judith Roca, *cordonistes*. Any 1981. Fons Tonis de Manlleu.

Ramon Varela Domènech, banderer; Agustí Casals i Carles Barangueres, *cordonistes*. Any 1982. Fons Tonis de Manlleu.

Josep Costa Riqué, banderer; Isidre Crosas i Jaume Padrós, *cordonistes*. Any 1981. Fons Tonis de Manlleu.

Josep Pou Goula, banderer; Ramon Grifull i Joan Colomer, *cordonistes*. Any 1982. Fons fotogràfic Carles Molist. Biblioteca Municipal de Manlleu.

Josefina Costa i Flores, banderer; Sergi Prat i Guillem Prat, *cordones*. Any 1983. Fons Tonis de Manlleu.

Ramon Costa Riqué, banderer; Josep Vila i Josep Bosch *cordones*. Any 1984. Fons Tonis de Manlleu.

Ramon Costa Aguilar, banderer; Lluçà Ferrer i Josep Ferrer, *cordones*. Any 1984. Fons dels Tonis de Manlleu.

Joan Crosas Carbó, banderer; David Solà i Marc Parramon, *cordones*. Any 1985. Fons Tonis de Manlleu.

Josep Prat Sallés, banderer; Lluçà Ferrer i Gaspar Rifà, cordonistes.
Any 1985. Fons Tonis de Manlleu.

Jaume Rifà Gubieras, banderer; Joaquim Casas i Enric Domènech, cordonistes. Any 1986. Fons Tonis de Manlleu.

Marc Parramon Bori, banderer; Josep Molist i Joaquim Molist, cordonistes. Any 1986. Fons Tonis de Manlleu.

Ricard Guillaumes Isern, banderer; Guillem Mercadal i Jordi Riera, cordonistes. Any 1987. Fons Tonis de Manlleu.

Joan Prat Sallés, banderer; Josep Costa i Lluís Agramunt, cordonistes.
Any 1987. Foto: Joan Sitjà Estrada. Fons Tonis de Manlleu.

Josep M. Casals Padrós, banderer; Lluçia Pujadas i Josep Manubens, cordonistes. Any 1988.
Fons Tonis de Manlleu.

Guillem Riera Collell, banderer; Prudenci Penedès i Roger Capdevila, cordonistes. Any 1988. Fons Tonis de Manlleu.

Banderer i cordonistes adults: Jaume Freixa Pujol, Joan Carles Baroy i Jaume Comerma. Banderer i cordonistes infantils: Jacint Crosas Carbó, Josep Maria Freixa i Marc Freixa. Any 1989. Fons Tonis de Manlleu.

Lluís Molist Güell, banderer; Josep Molist i Jordi Costa, *cordonestes*. Any 1992. Fons Tonis de Manlleu.

Banderer i *cordonestes* adults: Ramon Tubau Casals, Pere Prat i Jordi Domènech. Banderer i *cordonestes* infantils: Marc Cabanas Rubio, Daniel Colomer i Anna Prat. Any 1994. Fons Tonis de Manlleu.

Banderer i *cordonestes* adults: Joaquim Casas Caballeria, Xavier Prat i Genís Serrabassa. Banderer i *cordonestes* infantils: Marc Casas Domènech, Marcel Colom i Ariadna Prat. Any 1993. Fons Tonis de Manlleu.

Núria Arcarons Deseures, banderer; Toni de Lamo i Anna Asensio, *cordonestes*. Any 1995. Fons Tonis de Manlleu.

Isidre Crosas Puigvi, banderer; Joan Arcarons i Ramon Costa, *cordones*. Any 1995. Fons Tonis de Manlleu.

Llucià Ferrer Prat, banderer; Jaume Marès i Anna Roca, *cordones*. Any 1996. Fons Tonis de Manlleu.

Núria Prat Guitart, banderer; Pere Castells i Carles Güell, *cordones*. Any 1996. Fons Tonis de Manlleu.

Jordi Collell Dot, banderer; Andrea Cabanas i Judit Caballeria, *cordones*. Any 1997. Fons Tonis de Manlleu.

Jaume Bagaria Puigvila banderer; Immaculada Tubau i Antoni Cabanas, *cordonistes*. Any 1997. Foto: Joan Sitjà Estrada. Fons Tonis de Manlleu.

Josep Mollist Faja, banderer; Lluís Mundet i Joan Mollist Colomer, *cordonistes*. Any 1998. Fons Tonis de Manlleu.

Cristina Jutglar Collell, banderer; Marta Jutglar i Oriol Colomer, *cordonistes*. Any 1998. Fons Tonis de Manlleu.

Banderer i *cordonistes* adults: Josep Collell Puig, Joan Caballeria i Agustí Esturí. Banderer i *cordonistes* infantils: Laura Casas Domènech, Aida Altarriba i Jordi Vallbona . Any 1999. Fons Tonis de Manlleu.

Joan Muntada Oliva, banderer; Guillem Muntada i Marc Soler, *cordones*. Any 2000. Fons Tonis de Manlleu.

Banderer i *cordones* adults: Lluçia Pujadas Costa, Josep Pujadas i Toni de Lamo. Banderer i *cordones* infantils: Laia Pujadas València, Xavier Soler i Nil Molas. Any 2001. Fons Tonis de Manlleu.

Josep Bosch Burgaya, banderer; Josep Verdaguer i Jordi Camps, *cordones*. Any 2000. Fons Tonis de Manlleu.

Banderer i *cordones* adults: Isidre Colom Comas, Joan Valdivieso i Marcel Colom. Banderer i *cordones* infantils: Eudald Valdivieso Roca, Arnau Pujades i Arnau Arcarons. Any 2002. Fons Tonis de Manlleu.

Joan Carles Vargoy Bigas, banderer; Marta Rovira i Marc Farrés, *cordones*. Any 2003. Fons Tonis de Manlleu.

Berta Bosch Cirera, banderer; Roger Rifà i Sergi Estrada, *cordones*. Any 2004. Fons Tonis Manlleu.

Lluís Mundet Bonet, banderer; Montse Piella i Jordi Solà, *cordones*. Any 2003. Foto: Immaculada Tubau.

Josep Molist Colomer, banderer; Anna Bosch i Pere Vila, *cordones*. Any 2004. Fons Tonis de Manlleu.

Genís Serrabassa Agramunt, banderer; Ernest Costa i Adrià Ballart, *cordones*. Any 2005. Fons Tonis de Manlleu.

Banderer i *cordones* adults: Agustí Prat Aguilar, M.Carme Pons i Guillem Riera. Banderer i *cordones* infantils: Eudald Madrid Bosch, Enric Domènech i Amadeu Malats. Any 2006. Fons Tonis de Manlleu.

Pere Prat Molas, banderer; Maria Carme Valls i Miquel Torrents, *cordones*. Any 2005. Fons Tonis de Manlleu.

Banderer i *cordones* adults: Josep Tarradellas Delgar, Pere Riera i Antoni Pérez. Banderer i *cordones* infantils: Gerard Pujades València, Laura Barcons i Sergi Saez. Any 2007. Fons Tonis de Manlleu.

Nil Gamissans Collell, banderer; Arnau Casellas i Mariona Collell, *cordones*. Any 2008. Fons Tonis de Manlleu.

Martí Bosch Cirera, banderer; Arnau Estrada i Roc Pujades, *cordones*. Any 2009. Fons Tonis de Manlleu.

Enric Nadeu Pujol, banderer; Jordi Pietx i Arnau Mundet, *cordones*. Any 2008. Fons Tonis de Manlleu.

Toni de Lamo Gonzalez, banderer; Imma Palomar i Miquel Rifà, *cordones*. Any 2009. Fons Tonis de Manlleu.

Gemma Madrid Bosch, banderer; Marta Madrid i Gina Pou, *cordonistes*. Anys 2010-11. Fons Tonis de Manlleu.

Lídia Gamissans Collell, banderer; Martina Soler i Roser Collell, *cordonistes*. Any 2012. Fons Tonis de Manlleu.

Joan Carles Baroy Manso, banderer; Olga Baroy i Daniel Generó, *cordonistes*. Anys 2010-11. Fons Tonis de Manlleu.

Joan Valdivieso Rierola, banderer; Josep Dalmau i Judit Solà, *cordonistes*. Any 2012. Fons Tonis de Manlleu.

Gerard Baroy Bigas, banderer; Marc Sala i Jordi Puig, *cordones*. Any 2013. Fons Tonis de Manlleu.

Bandarers i *cordones* adults i infants. Any 2014. Fons Tonis de Manlleu.

Miquel Torrents Espuña, banderer; Lluís Güell i Manel Rifà, *cordones*. Any 2013. Foto: Florenci Sebastian.

Biel Autet Solà, banderer; Jordi Gurt i Gemma Barcons, *cordones*. Any 2014. Fons Tonis de Manlleu.

Jordi Rovira Vilaró, banderer; Josep Redorta i Maria Rovira, *cordones*. Any 2014. Fons Tonis de Manlleu.

Antoni Pérez Casanovas, banderer; Ramon Estrada i Carles Estrada, *cordones*. Any 2015. Fons Tonis de Manlleu.

Bruna Pietx Palomar, banderer; Adam Pujades i Pol Naden, *cordones*. Any 2015. Fons Tonis de Manlleu.

a cavall de la devoció i la festa

GRESCA I FERRADURA

L'inici de la festa

El programa festiu dedicat a sant Antoni Abat s'inicia, des de l'any 2000, per un pregó llegit a la sala de sessions de l'Ajuntament de Manlleu. El pregoner o pregonera sol ser una persona vinculada a l'àmbit cultural de Manlleu i comarca, sense excloure d'altres sectors, amb alguna relació amb els Tonis. L'any 1893, a la vigília de la festivitat de Sant Antoni, quan era fosc, els traguers i els taverners ja feien passant acompanyats d'orquestra i atxes enceses. Aquest costum s'ha mantingut amb format de cercavila, alegre i distesa, que transita pels carrers de Manlleu. Els Tonis, ben abrigats i amb un imprescindible barret, visiten establiments, seus socials i domicilis particulars on se sol prendre un refrigeri. Es clou el seguici amb una animada fi de festa.

Pregó inaugural de les festes de l'any 2011 a càrrec de David Plana, acompanyat dels banderers, cordonistes, membres de la Junta i l'alcalde de Manlleu, a la sala de sessions de l'Ajuntament de Manlleu. Foto: Joan Arimany.

Grup de joves durant el passant de nit al carrer Cavalleria. D'esquerra a dreta: Josep Cordero, Pep Saborit, Francesc Soler, Josep Valls, Quim Casas, Josep Maria Masdeu i Toni Soler. Al darrere també apareix Pep Colomer. Any 1976, aproximadament. Fons Tonis de Manlleu.

D'esquerra a dreta: Josep Prat, Toni Muntmany, Joan Monzó, Jaume Pujol, Joan Muntada, Sebastià Guillaumes, Genís Perearnau, Francisco Domènech, Francesc Camps, Josep Costa, en una parada durant el passant de nit. Dècada de 1980. Fons Tonis de Manlleu.

Celebració durant el passant de vigília de la festa de Sant Antoni de 1990 dins la cansaladeria xarcuteria Camps. Fixeu-vos en el cartell anunciant la participació de la vedet Norma Duval a l'espectacle de varietats d'aquell any. Foto: Joan Sitjà Estrada. Fons Tonis de Manlleu.

D'esquerra a dreta: Francesc Camps, Cristófol Vives, Josep Roca, Jaume Parramon, Josep Prat, Armand Quintana i Josep Costa prenent rom cremat al *Matadero* a la dècada de 1980. Fons Tonis de Manlleu.

D'esquerra a dreta: Francisco Domènech, Marc Casas, Isidre Crosas, Josep Jofre, Assumpta Burgaya, Wenceslao Bosch, Lluïa Ferrer, Joan Muntades i Jaume Marès, a l'interior del forn de Sant Roc. Any 1993. Fons Tonis de Manlleu.

El Passant dels Tres Tombs

L'activitat principal de la festa dels Tonis és el Passant dels Tres Tombs. Després de la missa del gremi i de la benedicció de cavalleries, comença una laica processó formada per carruatges estirats per animals de peu rodó i genets damunt de cavall. El banderer i els cordonistes sortints l'encapçalen i obren camí als seus substituïts adults i infantils. L'itinerari és diferent en cada edició i preveu el pas per davant del seu domicili. És necessari, però, passar tres vegades per la plaça Fra Bernadí i assumir la quantitat de "tres" que comporta el seu nom.

Actualment, al seguici manlleuenc, hi participen uns quaranta carruatges de diverses tipologies, un centenar de genets amb el seu cavall i una diligència amb els balladors infantils del Ball del Ciri.

Banderer i cordonistes de l'any 1930 encapçalant el Passant dels Tres Tombs al capdamunt del carrer Cavalleria. S'hi pot veure Benito Callejón. AMMA. Fons l'Abans. Arxiu Josep Cirera Boix.

Mul guarnit per al Passant dels Tres Tombs l'any 1922. AMMA. Fons l'Abans. Arxiu Josep Cirera Boix.

A dalt del carro hi apareixen Antoni Pujol, Roser Serra, Fernando Pomier, Laura Corominas i Francesc Camps, entre d'altres. Any 1955, aproximadament. Fons Tonis de Manlleu.

Passant dels Tres Tombs al capdamunt del carrer d'Enric Delaris celebrat el 13 de juny de 1939 pel fet que la Guerra Civil havia finalitzat a principis d'aquell any. Fons Biblioteca Municipal de Manlleu.

Ubaldo Rovira i Armand Quintana damunt de tartana a Dalt Vila. Any 1957, aproximadament. Fons Tonis de Manlleu.

Rosendo Serrat, Pere Trabal i Ramon Trabal damunt d'un carro a la plaça de Dalt Vila. Es veu el cartell de Josefa Cirera, llevadora. Dècada de 1940. Fons Tonis de Manlleu.

Carruatge guarnit amb boixos a la plaça Fra Bernadí. Ramon Cirera, al centre, amb Maria Àngels Pujadas, a l'esquerra. Any 1950, aproximadament. Fons Tonis de Manlleu.

Concentració de carruatges a la plaça Fra Bernadí a la finalització del Passant dels Tres Tombs l'any 2013.
Foto: Enric Domènech. Fons Tonis de Manlleu.

Imatges de l'exposició *Tonis de Manlleu. A cavall de la devoció i la festa.*
Inaugurada el 19 de desembre de 2014.

Carreres hípiques

Durant molts anys la força de les cavalleries i la destresa dels seus genets era posada a prova en discutides competicions.

Els escenaris de les curses de velocitat han variat segons l'època. Primerament ho va ser el tram inicial de la carretera de Torelló, després la carretera d'Olot, més endavant, ho fou l'avinguda de Roma en plena urbanització i, també, altres espais propers al nucli urbà.

La plaça de Fra Bernadí era reservada per a la carrera de cintes, on es comprovava l'habilitat dels cavallers; fa anys, els guanyadors rebien una cinta confeccionada per les modistes manlleuenques. Aquest recinte urbà també havia estat l'espai de la cursa de burros o ases, que a primers de la dècada de

Rosendo Serrat en plena cursa de cintes. Any 1968, aproximadament. Fons Tonis de Manlleu.

Grup de cosidores exposant les cintes confeccionades per premiar els guanyadors de la cursa de 1942 a la plaça Fra Bernadí. Fons Biblioteca Municipal de Manlleu.

Nuño amb el cavall Lucero en una cursa de velocitat a l'avinguda de Roma. Hi apareix, a la dreta, Francisco Domènech. Dècada de 1960. Fons Tonis de Manlleu.

Participants a la primera edició de la carrera de burros internacional de 1990. Fons fotogràfic Carles Molist. Biblioteca Municipal de Manlleu.

Imatges de l'exposició *Tonis de Manlleu. A cavall de la devoció i la festa*. Inaugurada el 19 de desembre de 2014.

Balls, vodevils i obres de teatre

Els Tonis manlleuencs han adquirit especial renom gràcies al seu ànim festiu, engrescador i distès, a vegades irreverent. Els espectacles de varietats i vodevils, propis dels locals de l'avinguda del Paral·lel barceloní, havien tingut una gran capacitat de convocatòria. Actors, actrius, així com grups musicals, de renom nacional i internacional, formaven part del cartell anual de les festes. En la memòria de molts manlleuencs i moltes manlleuencs perduren les imatges d'actuacions provocatives i picants, poc habituals en aquells moments, o les capacitats artístiques d'entranyables humoristes de l'escena catalana, com Mary Santpere o Joan Capri.

Darrerament, l'element festiu s'ha aportat per destacades obres de teatre de gran capacitat d'entreteniment i important participació local.

Joan Capri durant l'actuació a l'envelat del passeig del Ter, any 1980. Fons fotogràfic Carles Molist. Biblioteca Municipal de Manlleu.

Mary Santpere durant l'espectacle Apa Tonis, vingui alegria de la festa dels Tonis de 1980, celebrat a l'envelat del passeig del Ter. Fons fotogràfic Carles Molist. Biblioteca Municipal de Manlleu.

Ramon Costa Riqué, banderer, amb les dames d'honor Maria Jesús Susín i Maria Àngels Carrera, i la pubilla Maria Silvestre. Any 1984. Fons fotogràfic Carles Molist. Biblioteca Municipal de Manlleu.

Cabaret *Del Ter al Plata* dirigida per Jaume Collé amb Xavier Boada i Itziar Castro com a actors protagonistes. Any 2011. Foto: Xevi Vilaregut.

Orquestra Paradís a la sala discoteca Keeper durant el ball dels Tonis, any 1990 o 1991. Fons fotogràfic Carles Molist. Biblioteca Municipal de Manlleu.

Representació de l'obra teatral *La golfa dels Tonis*, original d'Emili Jané, dirigida per Josep Colomer i interpretada pel grup del Teatre Centre de Manlleu. Any 2013. Foto: Constanç Navarro.

ELS TOS NIS DE MANLLEU

a cavall de la devoció i la festa

I DIC A LA UNA...

La tradició és el Ball del Ciri

Els Tonis han esdevingut, almenys des de finals del segle XIX, salvaguardes d'un dels millors exemples del patrimoni tradicional manlleuenc: el Ball de Ciri.

Es tracta d'una dansa ritual de caràcter solemne que, antigament, s'estenia per la major part del territori del Bisbat de Vic. Originalment, suposava la representació de traspàs de càrrecs d'una confraria. La forma de ballar-lo és en parelles mixtes.

Des de les primeres referències documentals, el 1893, s'associa a la festa de sant Antoni Abat. Durant molts anys havia estat protagonitzat per dansaires infantils; des de l'any 2005, però, també hi participen els banderers i cordonistes, sortints i entrants, amb la voluntat de recuperar la seva funció inicial.

Balladors del Ball del Ciri a la plaça Fra Bernadí a la dècada de 1930. Hi apareixen el banderer Joan Rierola i els cordonistes Josep Illa i Tonino Feixa amb acompanyants. Fons Tonis de Manlleu.

Primera imatge atribuïda al Ball del Ciri dansat a la plaça de Fra Bernadí en el context de les festes de Sant Antoni Abat a la dècada de 1910. AMMA. Fons l'Abans. Arxiu Josep Cirera Boix.

Sebastià Mas i la seva dona Pilar durant del Ball del Ciri en plena dansa, l'any 1953. Arxiu Valls Manlleu. Fons Biblioteca Municipal de Manlleu.

Banderers i cordonistes en plena dansa del Ball del Ciri a la plaça Fra Bernadí. Any 1969. Fons Tonis de Manlleu.

Dansaires infantils del Ball del Ciri a la dècada de 1960 acompanyats de Ramon Roca. Fons Tonis de Manlleu.

Des de l'any 1953 Ramon Roca es va ocupar del manteniment i la promoció del Ball del Ciri durant diverses dècades. A la foto, Ramon Roca guiant els dansaires infantils de l'edició de 1982. Fons Tonis de Manlleu.

Dansaires adults del Ball del Ciri de 1967 juntament amb Ramon Roca. Hi apareixen: Josep Pujadas, Jaume Roca, Gabriel Jutglar, Joan Domènech, Francesca Roca i Mercè Rierola, entre d'altres. Fons Tonis de Manlleu.

Montse Piella, continuadora de la tasca de dinamització del Ball del Ciri, acompanyada pels dansaires infantils a mitjan dècada de 1990. Fons Tonis de Manlleu.

El *cordonista* Josep Redorta dient una de les proclames pròpies del Ball del Ciri manlleuenc: I dic a les dues!
Any 2014. Foto: Joan Arimany.

Grup de joves preparats per al Ball del Ciri amb indumentària d'ambientació tradicional. Any 2002. Arxiu Tubau Prat.

a cavall de la devoció i la festa

ELS TONIS SÓN L'OBJECTIU

Concurs fotogràfic

Des de 1978, organitzat primerament per la secció de fotografia del Grup Excursionista Manlleu i posteriorment pel Grup fotogràfic Manlleu, els Tonis convoquen un concurs fotogràfic en el qual se sol variar el tema. Per donar-li un major al·licient, però sempre dedicat a les festes de l'associació, especialment al Passant dels Tres Tombs. Durant aquests anys, les màquines fotogràfiques, inicialment analògiques i darrerament digitals, han sabut captar l'essència de la festa.

L'any 2014, fusionant la tradició i les transformacions tecnològiques, es va estrenar la modalitat de concurs fotogràfic a través de les xarxes socials que es presenta via Instagram i Twitter.

Els Tonis de Manlleu A cavall de la devoció i la festa

Guió i textos: Joan Arimany i Museu del Ter

Coordinació i producció: Museu del Ter

Assessorament lingüístic: Consorci per la Normalització Lingüística

Arxius fotogràfics: Arxiu Valls Manlleu; Fons l'Abans. Arxiu Municipal de Manlleu; Fons Carles Molist. Biblioteca Municipal de Manlleu; Fons Jaume Salarich / Museu del Ter; Fons Joan Arimany; Fons Tonis de Manlleu; Grup fotogràfic Manlleu, especialment a Immaculada Tubau i Xevi Vilaregut.

Agraïments: Josep Bosch, Francesc Camps, Joaquim Casas, Francisco Domènech, Carles Estrada, Antoni Pérez, Llucià Pujadas, Dolors Riera, Judit Solà.

Volem expressar el nostre agraïment a tots els membres de l'Associació Sant Antoni Abat – Tonis de Manlleu que durant mesos han participat en la composició de l'exposició i el llibre dels Tonis. Sense la seva col·laboració no hauria estat possible aquesta exposició.

I també el nostre agraïment per a totes aquelles persones que han ofert una part de la seva memòria en forma d'objectes, imatges i records per construir aquesta narració de la nostra història col·lectiva; la narració d'una entitat centenària molt arrelada a Manlleu. **Gràcies a tots!**

Ajuntament de Manlleu

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Direcció General de Cultura
Popular i Tradicional

Diputació
Barcelona

a cavall de la devoció i la festa

L'EXPOSICIÓ EN IMATGES

Els Tonis de Manlleu. A cavall de la devoció i la festa.
Exposició. Museu del Ter, del 19 de desembre de 2014 al 14 d'abril de 2015

a cavall de la devoció i la festa

ELS TONIS A LA PREMSA

DE NIT La festa continua a tenir com a protagonista un passat dels trajectes, la nit dels

DE DIA El passat dels Tres Tombs del diumenge és el moment culminant de les festes

Manlleu es rendeix als Tonis

Una trentena llarga de carruatges i centenars de persones desafien el fred i converteixen la ciutat en una festa

Manlleu

J. Vilatorrada / M. Eren
Amb un model insubstitueïble al temps i plenament consolidat, la festa dels Tonis de Manlleu va tornar a viure, diumenge al migdia, el seu moment més àgil amb un lluit passant que va atreure una trentena llarga de carruatges i un gran nombre d'animals de sella i que, després de passar tres vegades per la plaça de Fra Bernadí, com mana la tradició, va acabar amb el Ball del Ciri. Mentrestant, el sol es va aixecar en un matí que havia començat boirós i fred, circumstància que no va impedir que centenars de persones visquessin els Tonis com la gran festa d'hivern manlleuenc.

Una dotzena de carros propis dels Tonis de Manlleu —carros d'escala i de trabuc— formen la base del passat, que enguany havia introduït millores en l'ordre de sortida "per fer-la més tranquil·la i que no es fessin nosa entre ells", expliquen Quim Casas i Pere Prat. Aquests carruatges manlleuencs se'n hi afegien d'altres vinguts de tot Catalunya i de més enllà, com el de Joaquim Vilatorrada, de Calles de Mar, que enguany destacava per un gran carro d'escala encimbellat de sarries per recollir carbó.

Qui se sent protagonista de la festa, però, és el banderer i els cordonistes. Enguany la comitiva estava encapçalada per Antoni Pérez, com a banderer, i Ramon Estrada i Carles Estrada, com a cordonistes; mentre que els seus homònims infantils van ser Bruna Pletx, banderera, i Adam Pujadas i Pol Nadeu,

cordonistes. Precisament, la duplicació infantil d'aquestes figures es va instaurar l'any 1931, en plena República, i són una figura específicament manlleuencs. L'objectiu, vigent, és fer participar de la festa les noves generacions, una forma de despertar els interessos pels Tonis i, d'algun manera,

assegurar-ne la continuïtat. Antoni Pérez, veterà cordonista i aquest diumenge banderer, explicava que ocupava aquest lloc és "un orgull per a la gent de Manlleu". La festa encara tindrà un aplègic el proper cap de setmana, amb la també tradicional actuació teatral. En aquest cas es tracta de

l'obra *Amabóric a sense*, que dirigirà Josep Colomer. Se'n faran tres sessions a l'Espai Rusiñol. De fet, és un altre dels complementos indissociables a la festa dels Tonis, les representacions teatrals, bàsicament vodelles i, durant alguns anys, amb tors pèncris. Alguns recordem, encara, la presència

de grans figures del Paral·lel barceloní del moment, com Joan Capri, Mary Sotoppe o Norma Duval. Boca part de tota aquesta història es pot rememorar a través del llibre de Joan Arimany que es va posar a la venda dijous i d'una exposició que encara es podrà visitar al Museu del Ter fins al 14 d'abril.

El Ball del Ciri, diumenge al migdia, final del matí de la festa dels Tonis de Manlleu

D'on surt el Ball del Ciri?

Joan Arimany vol aprofundir en l'origen de la dansa a Manlleu

Manlleu

Miquel Eren
El passat de diumenge va tornar a tenir, com a emblemàtic colorit, la representació del Ball del Ciri, "un dels millors exemples del patrimoni tradicional manlleu-

enc", segons descriu Joan Arimany, autor del llibre *Els Tonis de Manlleu, a cavall de la devoció i la festa*, que es va presentar aquests dies i que dedica un apartat especial a aquesta dansa.

El Ball del Ciri de Manlleu fa molts anys que acom-

panya la festa dels Tonis. Se'n té constància documental des de 1893 —la foto més antiga és de 1910—. Tot sembla indicar, però, que podria ser molt anterior, i desistit dels Tonis. De fet, el Ball del Ciri s'havia ballat en diverses poblacions cata-

lines i molt especialment a l'oest de la Catalunya interior, algunes de les quals el conserven, com Tordera o Viladrau. En els seus orígens tenia la funció de fer el ritual de trasllat de pobles d'una contrada. I és precisament aquest fet el que fa pensar a Joan Arimany que el ball és anterior, donat que no són contraries, sinó els col·lectius de traguers i taverners, els que van impulsar les festes dels Tonis a Manlleu. Tot plegat ja ha despertat l'interès d'aquest inaferrable estudiós de la cultura i la devoció popular, que ha iniciat un treball de recerca al respecte. L'explicació podria tenir un rastre vinculat a les devocions populars. A Manlleu, el Ball del Ciri manté unes "especificitats" dignes d'estudi, assegura convençut Arimany.

El Ball del Ciri s'ha anat representant a Manlleu amb boniques interrupcions, els últims anys bàsicament amb canalla. Fa 10 anys, però, es va recuperar la funció, inspirada en el sentit original, que també el ballin banderers i cordonistes, tant els entrants com els sortits.

Tonis de paper

Un llibre recull la història de la festa dels Tonis de Manlleu, que diumenge viuran el seu passat

Manlleu

Miquel Eren
"És una festa eminentment popular, en què el col·lectiu que l'organitza la viu i la gaudeix intensament". Aquest és el secret de la "perdurabilitat" de les festes dels Tonis de Manlleu, una celebració amb molt més que un segle d'història. Una història que ara, per primera vegada, ha quedat recollida en forma de llibre. La frase inicial és del mateix autor del llibre, el manlleuenc Joan Arimany, infatigable estudiós de la cultura i la devoció populars, que diu: "és una festa que es pot pregar de les festes, que aquest diumenge viuran el seu punt àlgid, amb el tradicional passat i l'emblemàtic Ball del Ciri".

El llibre, que porta per títol *Els Tonis de Manlleu. A cavall de la devoció i la festa*, es va presentar aquest dijous al vespre al Museu del Ter, en un altre dels preludis de les festes. Arimany va estar acompanyat per Salvador Palomar, estabí i coordinador del Centre de Documentació del Patrimoni i la Memòria Cultural. L'emblemàtic llibre se situa en l'estudi que el mateix Arimany va fer l'any 2010, gràcies a una beca de la Direcció General de Cultura Popular de la Generalitat. L'interès mostrat per la mateixa Associació dels Tonis i la implicació del Museu del Ter en el projecte han fet la resta. De fet, rere el procés d'elaboració, per exemple, s'ha pogut dur a terme un intens procés de "recuperació i documentació" d'imatges, fins ara disperses en arxius familiars, segons destaca Jordi Grané, tècnic de patrimoni del Museu. En concret, es van

aplegar prop de 3.000 fotografies, de les quals un centenar llarg han quedat perpetuades en el llibre d'Arimany.

La primera còpia documental de les festes dels Tonis a Manlleu es remunta al 1893, quan l'esmentava el notari manlleuenc Domènec Torrent i Garriga en el llibre *Manlleu, cronista para su historia*. Una referència, però, que indica que la celebració "ja estava consolidada", interpreta Arimany, conven-

int que els orígens es remunten a mitjans del segle XIX, coincidint amb l'establiment dels dos grans col·lectius que la van impulsar: traguers i taverners, "per això també el component festiu". El llibre, amb pròleg del periodista Jaume Collet, desplega quatre grans apartats: la devoció manlleuencs per sant Antoni Abat; el model d'organització de la festa; la celebració, "que ha mantingut un patró gairebé inalterable"; i la història específica del Ball del Ciri, que a Manlleu té les seves "especificitats". El llibre no deixa de ser un "catàleg" de l'exposició que des de mitjans de desembre i fins al 14 d'abril es pot visitar al mateix Museu del Ter.

Pel que fa al programa d'enguany, torna a destacar el passat nocturn de traguers de disabte al vespre; el passat de diumenge al matí, el Ball del Ciri, a la 1 del migdia. Paral·lelament hi ha convocat el XXXIV concurs fotogràfic, actualment a càrrec del Grup Fotogràfic Manlleu —l'exposició del Museu també recull una mostra dels últims anys—. I encara quedarà, com ja és tradició, la peça teatral d'epíleg. Serà el proper cap de setmana, dirigida per Josep Colomer.

Joan Arimany, dilluns a l'exposició sobre els Tonis al Museu del Ter, part de la qual ha quedat recollida ara en un llibre

QUATRE MOMENTS AMB HISTÒRIA

Anys 10. Ball del Ciri

Manlleu Primera imatge atribuïda al Ball del Ciri dansat a la plaça de Fra Bernadí en el context de les festes de Sant Antoni Abat a la dècada de 1910.

Anys 20. Lluint el passat

Manlleu Un peculiar mul guarnit per al passat dels Tres Tombs de l'any 1922, un bon exemple de la brillantor que tenien les festes als anys 20.

Anys 30. Banderer i cordonistes

Manlleu Banderer i cordonistes de l'any 1930 encapçalant el passat dels Tres Tombs al capdamunt del carrer Caralleria. S'hi pot veure Benito Collet.

Anys 40. Protagonistes infantils

Manlleu El banderer infantil Josep Atutada i els cordonistes infantils Francesc Domènec i Jaume Molera durant de rucs a la plaça Fra Bernadí l'any 1942.

